

Dalším významným přínosem k rozpracování komplexu problematiky komunistické výchovy mládeže byla konference konaná v únoru 1973 ve Smolenicích na téma *Aktuální otázky komunistické výchovy učňovské a pracující mládeže*.

Jednotlivé příspěvky přednesené na konferenci byly publikovány ve sborníku *Sociologické aspekty komunistické výchovy učňovské a pracující mládeže*² jako souhrnná bilance dosud zjištěných poznatků z uvedené oblasti a pokus o aktualizaci konkrétních výsledků v sociální praxi.

V úvodní stati *Únor, KSČ a pracující mládež* prof. J. Zvara hodnotí význam únoro-vého vítězství pracujících, hovoří o současném stavu komunistické výchovy mladých pracujících a zdůrazňuje nevyhnutelnost jednoho z rozhodujících aspektů při formování pracující mládeže – aspektu jasněho třídně politického uvědomění. V tomto smyslu jsou ve výchově učňovského dorostu značné rezervy.

R. Roško se zabývá ve svém referátu ekonomickými, sociálními a politickými přeměnami Slovenska za posledních 25 let (*Třídní a sociální struktura Slovenska v revolučních přeměnách*). Pracovní část konference byla věnována referátům teoreticko-metodologickým na téma *komunistická výchova a sociologie mládeže*. Z nich je třeba uvést příspěvek L. Macháčka k závažným otázkám náplně sociologických výzkumů mládeže (*Sociologie a komunistická výchova mládeže*). V. Němce k reálným předpokladům koncipování a praktického uskutečňování ideologické práce mezi mládeží (*Za vyšší účinnost ideové výchovy mládeže*). Rovněž referát A. Matějovského *Výzkum socialistického uvědomění mládeže* předkládá zajímavé zpracování teoreticko-metodologické koncepce výzkumu vztahu mládeže k socialistické společnosti. Referát A. Fazika a J. Jelínka rozebírá výsledky empirických výzkumů v otázce branné výchovy na školách II. stupně (*Otázky branné výchovy na školách druhého cyklu ve světle sociologického empirického výzkumu*). Pozoruhodné a podnětné jsou též příspěvky V. Dubského (*Vliv sociální struktury na formování politického vědomí mládeže*) a J. Majchráka (*Ke specifickým rysům způsobu života mladé generace*).

Další referáty se soustřeďují na problematiku týkající se přímo učňovské a pracující mládeže. Autoři předkládají výsledky výzkumů učňovské mládeže a dokládají tak, že sociologické zkoumání této skupiny se uspokojivě rozvíjí. Sem patří referáty V. Maděrové (*Některé poznatky z výzkumu učňů ve strojírenství*), J. Masgáča a J. Čipáka (*Z výsledků výzkumu učňů ve stavebnictví na Slovensku*), V. Blaha (*Několik poznatků o vztahu učňovské mládeže k umění*), D. Cahové (*Slovenská pracující mládež ve světle zdravotnických výzkumů*), příspěvek N. Stručkové (*Příprava mládeže na povolání a její začleňování do*

pracovního procesu) a P. Uhrina (*Aktuální otázky internátní výchovy učňovského dorostu*). Ve sborníku jsou též publikována vystoupení hostů z NDR – pracovníků Výzkumného ústavu mládeže v Lipsku – B. Vettera (*K problémům informovanosti pracující mládeže*), B. Bestramové (*Vztah učňů a mladých dělníků k práci*) a B. Nieblingové (*Některé otázky postojů odborných pracovníků k povolání a kvalifikaci*). Všechny tyto příspěvky výrazně dokumentují vzrůstající spolupráci sociologického výzkumu mládeže v rámci socialistických zemí.

Příspěvky obsažené v obou sbornících jsou výrazem rozvíjející se spolupráce mezi stranickými, státními a svazáckými organizacemi na straně jedné a vědeckovýzkumnými pracovišti na straně druhé. Autoři příspěvku se snaží řešit a zodpovědět aktuální otázky související s problematikou komunistické výchovy mládeže. Oba sborníky splnily svůj účel zejména v tom smyslu, že slouží jako informační materiál o nejnovějších poznatcích v oblasti sociologie mládeže jak pro pracovníky vědeckovýzkumných pracovišť, tak pro pracovníky zabývající se výchovou mládeže v praxi.

Zdena Čermáková

K. Marx - B. Engels: O moloďoži (O mládeži)

Moskva, Molodaja gvardija 1972, 464 s.

Nakladatelství ÚV Komsomolu vydalo zajímavou knihu, sestavenou z prací a článků zakladatelů vědeckého komunismu – Marx a Engelse –, věnovaných problematice mládeže. Z. G. Apersjan, který knihu sestavoval, vybral nejen publicistické články a dopisy, ale zařadil do publikace i části Ekonomicko-filosofických rukopisů, Ekonomických rukopisů, Anti-Dühringa a jiných významných děl, v nichž se mluví o mládeži a které jsou velmi závažné pro pochopení sociálně ekonomického postavení mládeže v systému kapitalistické výroby.

Z. G. Apersjan rozdělil knihu na tři části. Prvá nese název *Postavení mládeže v kapitalistické společnosti, boj za práva mladého pokolení*. Druhou část nazval *Role mládeže ve společensko-politickém životě a třídní boj*. Poslední část má titul *Výchova a vzdělávání mládeže*. V závěru knihy jsou pak zařazeny vzpomínky různých významných osobností na vztah Marx a Engelse k mládeži.

Do první části knihy byly zařazeny práce, v nichž se Marx a Engels zabývají analýzou postavení mladého pokolení proletariátu v systému kapitalistické výroby. Zabývají se zhoršováním životních podmínek proletariátu, poukazují na to, že s rozvojem kapitalismu jsou dělníci nuceni prodávat nejen svou pracovní sílu, ale že je nouze přinutila, aby „prodali“ do pracovního procesu také své děti. Marx s Engelsem rozebírají také postoj ofi-

² *Sociologické aspekty komunistické výchovy učňovské a pracující mládeže*. Bratislava, Smena 1973.

ciálních vládních míst, která nesou podstatný díl viny za postavení dělnické třídy. Dokladem toho je např. špatné školství v Anglii, kde buržoazie dala proletariátu jen to vzdělání, které odpovídá jejím třídním zájmům. Ale ani toto nedostačující vzdělání nemohlo být anglickou proletářskou mládeží plně využito. Mnohé děti nemohly navštěvovat denní školy a byly nuceny chodit jen do večerních škol. Marx s Engelsem si plně uvědomují a konkretizují úkoly, které stojí před dělnickou třídou v boji za práva mladých proletářů. Ukazují na to, jak dělnická třída správně pochopila roli mladého pokolení v třídním boji i odpovědnost starých a zkušených dělníků za co možná všestranný rozvoj proletářské mládeže. Pozitivní rys vidí Marx s Engelsem i v tom, že si většina vedoucích představitelů dělnického hnutí uvědomila důležitost výchovy dorůstajícího pokolení dělnictva a to, že tato výchova se projeví především v budoucím postavení dělnické třídy jako celku. Za významný úkol pak považují izolaci mládeže od rušivých vlivů kapitalistického systému.

Marx s Engelsem si všimají pozitivní úlohy Svazu komunistů v Německu v době revoluce roku 1848. Správnost a skutečnostnost svých názorů vidí v tom, že do revolučního hnutí v Evropě se velmi aktivně zapojila především mládež. Za velmi důležitý a nutný považují také požadavek zkrácení pracovní doby a zákazu práce dětí a mladistvých, protože mladiství do 18 let tvořili např. v Anglii ve čtyřicátých letech 19. století téměř 45 % všech průmyslových dělníků.

V druhé části knihy jsou zařazeny práce, v nichž se Marx s Engelsem zabývají rolí mládeže ve společenském a politickém životě a v třídním boji. Kladně hodnotí a vyzdvihují účast mládeže v červnové revoluci roku 1848 ve Francii. Do této části knihy jsou také zařazeny Marxovy názory z *Třídních bojů ve Francii 1848--1850*, dále pak Engelsova stať *Revoluce a kontrarevoluce v Německu*. Když si všimají revolučního hnutí ve Vídni, oceňují účast studentů, která se nejvýrazněji projevila vytvořením Akademické legie. V knize není opomenuta pozornost, kterou Marx s Engelsem věnovali bouřlivým událostem roku 1861 v Petrohradě a v jiných městech ruského impéria. Výrazem uznání Marxových zásluh o revoluční boj v Rusku je mimo jiné i návštěva skupiny studentů práv z Petrohradu, při které ho žádají, aby jim podal pomocnou ruku ke svržení despotismu i v carském Rusku. Je zdůrazněn i vztah Marxe a Engelse k ruské sekci Internacionály, která byla založena skupinou mladých emigrantů z Ruska.

Engelsovo uspokojení vidíme i z řádků, které píše roku 1889 o situaci v Anglii: Mladí si nepřejí jiné vůdce než skutečné socialisty. Další významný přínos mládeže dělnickému hnutí vidí Engels v tom, že sociálně demokratická strana v Německu vzrostla během jedenáctileté ilegality čtyřnásobně. Ale Engels nezapomíná ani na problémy, které je aktu-

álně a perspektivně nutno řešit. Varuje před nebezpečím pronikání antimarxistických názorů a principů do dělnických stran a ostře kritizuje zejména bakuninismus.

Do třetí části knihy shrnul Z. G. Apersjan práce týkající se vzdělání a výchovy mládeže. Marx i Engels kladou důraz na důkladnou přípravu dělnické mládeže, a to především na její ideovou výchovu. Nezapomínají však ani na významnou úlohu filosofie, historie, dějin kultury, politické ekonomie a přírodních věd při formování správného světového názoru. Dále se podrobně v různých souvislostech zabývají významem praktické výchovy a vztahem výuky a praxe. Marx se důrazně staví za všestranné vzdělání, které umožní mládeži rychle si osvojit praktické znalosti a osvobodí ji od jednostrannosti, Engels dále doporučuje sport a průběžnou přípravu pro vojenskou službu atd.

Na závěr knihy jsou zařazeny již zmíněné vzpomínky různých činitelů dělnického hnutí na Marxe a Engelse a podrobné vysvětlivky. Kniha je velmi zajímavě a přehledně uspořádána, chybí jí však obrazová dokumentace, která by dopomohla čtenáři, aby si vytvořil představu o podmínkách, v nichž proletářská mládež minulého století vyrůstala a připravovala převzetí moci dělnickou třídou.

Aspersjanem uspořádaný sborník tedy reprezentativně shrnuje základní myšlenky zakladatelů marxismu o mládeži, z nichž naprostá většina zní i dnes mimořádně aktuálně a jejichž znalost a soustavné studium je jedním z předpokladů jak adekvátní analýzy současné situace a aktuálních hnutí mladé generace v kapitalistické společnosti, tak formulace dlouhodobých výchovných a ideově politických plánů, orientovaných k mládeži v socialistické společnosti. Jiří Honcák

V. N. Šubkin: Sociologičeskije opyty (Sociologické výzkumy)
Moskva, Mysl 1970, 285 s.

Autor, vedoucí pracovník oddělení Institutu konkrétních sociálních výzkumů Akademie věd SSSR, analyzuje v knize své bohaté zkušenosti ze sociologických výzkumů, které jsou věnovány jak závažným sociálním problémům, mimo jiné i procesům vzdělávání, volby povolání, dynamice změn životní úrovně, tak i samotnému procesu jejich empirického zkoumání. Výzkumy, ze kterých V. N. Šubkin vychází, byly provedeny především na Sibíři, v Moldavsku, v Leningradě a v Moskvě. Obsah knihy je rozdělen do čtyř kapitol a šesti příloh.

V první kapitole autor podává *marxistický rozbor některých metodologických otázek sociologických výzkumů*. Zabývá se především problematikou výzkumů společnosti, chápané jako systém sociálních vztahů, dále úlohou sociologických výzkumů v socialistické společnosti, možnostmi využití kvantitativních metod analýzy a problematikou sociologického výzkumného projektu, který rozděluje do šes-